

Türk Ve Danimarka'lı Hemşirelik Öğrencilerinin HIV/AIDS'li Bireylere Bakım Vermeye Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması

Saniye Çimen* Zuhâl Bahar** Candan Öztürk*** Murat Bektaş**
Özet

Amaç: Bu çalışma Türkiye ve Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'li bireylere karşı tutumlarını karşılaştırmak, tutumları ile bakım isteklilikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyonel tanımlayıcı olarak yapılmıştır. **Yöntem:** Çalışmanın örneklemini 2004-2005 yılı bahar döneminde dördüncü sınıfta öğrenim gören, Türkiye'den 52 öğrenci ve Danimarka'dan 47 öğrenci olmak üzere toplam 99 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, 1991 yılında Bliwise ve arkadaşları tarafından geliştirilen, test-tekrar test katsayısı $r = .92$ ve iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .86$ olarak bulunan, Türkiye'de geçerliliği Çimen, Bahar, Öztürk ve Bektaş tarafından yapılan test-tekrar test katsayısı $r = .82$ ve iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .86$ bulunan AIDS Tutum Ölçeği (ATÖ) kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplarda t testi, Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi ve Cronbach alfa analizi kullanılmıştır. **Bulgular:** Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin AIDS Tutum Ölçeği puan ortalamalarının (33.1 ± 9.3) Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerinininkinden (37.6 ± 11.2) düşük olduğu, puan ortalamaları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p = .036$). Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin AIDS'li hastalara bakım verme istekliliği puan ortalamasının (8.6 ± 1.8) Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerinin bakım verme istekliliği puan ortalamasından (5.6 ± 1.9) yüksek olduğu saptanmış, puan ortalamaları arasındaki bu fark istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur ($p = .000$). Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerin ATÖ puan ortalamaları ile bakım verme istekliliği puan ortalamaları arasında orta düzeyde ve negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($r = -.56, p = .000$), Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerin ATÖ puan ortalamaları ile bakım verme istekliliği puan ortalamaları arasında güçlü düzeyde ve negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = -.74, p = .000$). **Sonuç:** Artan kültürel hareketlilik nedeniyle gelecekte çok daha çeşitli kültürel geçmişe sahip olan bireylere/hastalara hizmet verecek hemşire öğrencilerin kültürel yetkinlikte bakım verebilecek becerilerle donatılmaları, HIV/AIDS'li bireylere yönelik olumlu tutum geliştirilmesi ve bakım istekliliğinin artırılması için özellikle Türk öğrencilerin ders programında AIDS hastalığı ve cinselliğe ilişkin derslere yer verilmesi gereklidir.

Anahtar Kelimeler: HIV/AIDS, Hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'e yönelik tutumları, Hemşirelik Öğrencilerinin Tutumları

To Comparison Of Attitudes Of Turkish And Danish Nursing Students Toward The Care Of Persons With HIV/AIDS

Objective: This study was designed as a correlative/descriptive research in order to analyze the relation between Turkish and Danish nursing students' overall attitudes and willingness to provide care for persons with HIV/AIDS, and present a comparison of their attitudes toward persons with HIV/AIDS. **Methods:** The study sample consisted of 99 fourth years students in total in 2004-2005, 52 senior nursing students attending to the Nursing School in Turkey and 47 students from the Nursing School in Denmark. Data were collected using the AIDS Attitude Scale (AAS), developed by Bliwise et al. in 1991 with a test-retest coefficient is $r = .92$ and the internal consistency coefficient $\alpha = .86$, and validity and reliability of Turkish adaptation was confirmed by Çimen, Bahar, Öztürk and Bektaş with a test-retest coefficient $r = .82$ and the internal consistency coefficient $\alpha = .86$. The data were analyzed using the Independent groups t-test, the Pearson correlation analysis and Cronbach alpha analysis. **Findings:** AIDS Attitude Scale average scores (33.1 ± 9.3) of the nursing students in Denmark were found to be lower than those of Turkish students (37.6 ± 11.2) and the difference between the average scores were statistically significant ($t = 2.126, p = .036$). The average score of willingness to provide care for persons with AIDS were higher in Danish students (8.6 ± 1.8) than Turkish students (5.6 ± 1.9), which was considered to be highly significant ($t = 7.925, p = .000$). The average scores of Turkish students for AIDS Attitude Scale and willingness to provide care showed a medium level and negative correlation ($r = -.56, p = .000$); on the other hand, those of Danish students showed a strong and negative correlation ($r = -.74, p = .000$), both of which were found to statistically highly significant. **Conclusion:** Nursing students are likely to be in contact with persons/patients from various cultural backgrounds due to increasing cultural mobility. Therefore, lessons about AIDS and sexuality will certainly be included in their curriculum in order to equip nursing students with certain skills to provide care with cultural efficiency, improve their attitudes toward persons with AIDS and increase the willingness to provide medical care in Türkiye.

Keyword: HIV/AIDS, Nursing student Attitude toward HIV/AIDS, Nursing student Attitude

Geliş tarihi: 2011.2012

Kabul tarihi: 01.07.2013

Dünyada 2011 yılında 31.4-35.9 milyon arasında HIV pozitif kişi bulunduğu, 2.5 milyon kişinin HIV'le yeni enfekte olduğu, 1.7 milyon kişinin ise AIDS nedeniyle öldüğü bilinmektedir (UNIADS/WHO, 2012). Ülkemizde de yeni vaka sayıları yıldan yıla giderek artmakta, Haziran 2012 itibarıyla Sağlık Bakanlığı verilerine göre HIV/AIDS'li birey sayısı 5740 ve HIV/AIDS'in görülme sıklığının % 01 altında olduğu yayınlanmıştır (Hatam, 2012). Danimarka'da ise 2009 verilerin göre 5300 kişide HIV/AIDS olduğu, HIV/AIDS'in görülme sıklığının % 02 olduğu görülmektedir (Avert, 2012). Hemşireler HIV/AIDS'in önlenmesinde ve bakımında ön saflarda yer almalarına rağmen HIV/AIDS'li bireylerle çalışan hemşire ve hemşire öğrencilerin bakım sırasında hastalığın bulaşma korkusu nedeniyle HIV/AIDS'li bireylere karşı olumsuz tutumları

olduğu (Williams et al., 2006; Görak ve Şavaşer, 1999; Zincir, Zincir, Orhan ve Yalçın, 1998; Ergin ve Bilgel, 2004; Bahar ve Türkistanlı, 1994; Karadakovan, 1994; Walusimbi ve Okonsky, 2004; Demeter, 1994; Vålímäki ve ark., 2010; Nazik ve ark., 2012), çalışanlarının bulaşma/ölüm korkusu yanı sıra eşcinseller ve madde bağımlıları gibi sıra dışı yaşam biçimi olan kişilere karşı olumsuz tutumları nedeniyle de AIDS/HIV pozitif hastalara bakmak istemedikleri belirlenmiştir (Walusimbi ve Okonsky, 2004; Demeter, 1994; Boswarya, 1991; Valimaki, Suominen ve Peate, 1998; Bliwise, Grade, Irish ve Ficarroto, 1991; Vålímäki ve ark., 2010; Nazik ve ark., 2012).

Yapılan çalışmalarda öğrencilerin bilgi düzeyinin, HIV/AIDS'li bireyle çalışma durumunun, ülkedeki HIV/AIDS prevalansının, hastalığın bilinmesinin, bu bireylere karşı olumlu tutum geliştirilmesini ve bakım verme istekliliğinin artırdığı gösterilmiştir (Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Gignac and Oermann, 1991; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve

*Mevlana Üniversitesi *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi*** İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Ark.,1998; Suominen ve Ark., 2009; Välimäki ve ark., 2010; Nazik ve ark., 2012).

Bir bireye atfedilen ve bireyin bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilim olarak tanımlanan tutum, davranışları açıklayıcı bir değişken olarak görülmektedir. Bir insanın tutumlarının bilinmesi sayesinde gelecek davranışlarının öngörülebileceği varsayımında bulunmaktadır (Kağıtçı, 1999; Bilgin, 1999). Hemşirelerin, gün geçtikçe hızla yayılım gösteren HIV/AIDS hastalığının korunması, tedavisi, terminal hastalara bakımında önemli rolleri olması nedeniyle konuya ilişkin hemşirelik öğrencilerinin tutumlarının saptanması, verilecek hizmetin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi için gereklidir (Bahar ve Türkistanlı, 1994).

Uluslararası Hemşireler Birliği hem 1996 hem de 2003 yılında hemşirelerin bu hastalığı azaltmada rol almalarının gereğini vurgularken, etik kodunun da "insan haklarına saygı, yaşama saygı, hastaya değer ve saygı" olarak belirtmiştir. AIDS'le damgalama ve onun bakımını red etme, onun insan haklarını çiğnemektir. Bu nedenle geleceğin hemşireleri olacak öğrencilerimizin bu etik konuda duyarlı ve bilinçli yetiştirilmesi kaçınılmazdır (Bahar, 2004). Bu bilinçin, alınan eğitim ve öğrencilerin HIV/AIDS'li bireylerle çalışma deneyiminin artmasıyla geliştiği vurgulanmaktadır (Auvinen ve ark., 2004). Yapılan çalışmalar farklı ülkelerde öğrencilerin hasta bakım istekliliklerinin ve etik ilke gelişimini birbirinden farklı olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın toplumdaki HIV/AIDS prevalansı, bilgi düzeyi, çalışma deneyimi ve toplumdaki damgalama ile doğrudan ilişkili olduğu belirtilmektedir (Auvinen ve ark., 2004; Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Gignac and Oermann, 1991; Pickles ve ark., 2009; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve Ark., 1998; Välimäki ve ark., 2010; Nazik ve ark., 2012).

Aratan kültürel hareketlilik ve programlarla Türk hemşirelik öğrencileri farklı ülkeler eğitim süreçlerinin bir bölümünde gidebilirken, bu ülkelerdeki öğrencilerde Türkiye'ye gelebilmektedir. Bu nedenle Türk öğrencilerin HIV/AIDS'li bireyler karşı tutumlarının ve bakım vermek istekliliklerinin belirlenmesi, diğer ülke öğrencileri ile karşılaştırılması önemlidir. Fakat literatür incelemesinde Türk öğrencilerle yabancı öğrencilerin HIV/AIDS'li bireye bakıma yönelik tutum ve istekliliklerini karşılaştırılan çalışmalara rastlanamamıştır. Bu çalışma, Türkiye ve Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'li bireye karşı tutumlarını karşılaştırmak, tutumları ile bakım isteklilikleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu çalışma, Türkiye ve Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'li bireye karşı tutumlarını karşılaştırmak, tutumları ile bakım isteklilikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyonel tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Çalışmanın örneklemini Türkiye (52 öğrenci) ve Danimarka'daki (47 öğrenci) birer hemşirelik yüksek okulunun 2004-2005 yılı bahar döneminde dördüncü sınıfta öğrenim gören 99 öğrenci oluşturmuştur. Eğitimlerini tamamlamak üzere olduklarından HIV/AIDS hakkında daha fazla bilgi ve deneyimleri olduğu

düşünüldükçe son sınıf öğrencileri araştırmaya alınmıştır. Danimarka'dan çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin % 93.6'sı kız, %14.9'u evli olup yaş ortalamaları 27.2 ± 3.9 'dur. Türkiye'deki öğrencilerin ise hepsi kız, %11.5'i evli olup yaş ortalaması 23.6 ± 1.5 'dir. Danimarka'daki öğrencilerin HIV/AIDS'li bir bireye bakım verme oranı % 23.4, yakın temasta bulunma oranı %25.5 iken Türkiye'deki öğrencilerin HIV/AIDS'li bir bireye bakım verme oranı %13.5, yakın temasta bulunma oranı %11.5 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri, hemşirelik öğrencilerinin yaş, cinsiyet, medeni durumu ve AIDS'li bir hastayla çalışma ve yakın temasta bulunma durumu gibi bilgilerin belirlenmesine yönelik 6 sorudan oluşan "Demografik Veri Toplama Formu" ve 15 maddeden oluşan "AIDS Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. AIDS Tutum Ölçeği (ATÖ): Bliwise ve arkadaşları (1991) tarafından tıp ve hemşirelik öğrencilerine uygulanarak geliştirilen, bireylerin kendi kendine yanıtlayabilecekleri, 15 maddeden oluşan, 1-6 arası puanlanan, 6 seçeneqli likert tipi bir ölçektir. Bliwise ve arkadaşlarının çalışmasında ölçeğin güvenilirliği; test-tekrar test katsayısı $r = .92$ ve iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .86$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Çimen, Bahar, Öztürk ve Bektaş (2005) tarafından yapılmış, test-tekrar test katsayısı $r = .82$ ve iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .80$ olarak bulunmuştur. Puanlama; hiç katılmıyorum "1"den tamamen katılıyorum "6" şeklinde yapılmaktadır. 13 soru düz, 2 soru (2. ve 8. madde) ters yönde puanlanmaktadır. 15 maddenin puanlarının toplanması ile elde edilen tutum puanı 15-90 arasında değişmektedir. ATÖ'nün, **Bulaşma Korkusu** (1-5 arasındaki maddeler; puan: 5-30 arası), **Olumsuz Duygular** (6-9 arasındaki maddeler; puan: 4-24 arası), ve **Profesyonel Direnç** (10-15 arasındaki maddeler; puan: 6-36 arası) olmak üzere 3 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekten ve alt boyutlarından alınan toplam puanların yüksek olması, AIDS'li bireylere karşı tutumun olumsuz olduğunu ifade etmektedir.

Öğrencilerin HIV/AIDS'li bireye bakım verme istekliliğinin belirlenmesinde 1-10 arasında puanlanan görsel analog skala kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, 2004-2005 Öğretim yılı bahar döneminde Türkiye ve Danimarka'daki birer hemşirelik yüksek okulunun dördüncü sınıfında öğrenim gören, gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 99 öğrenciye formlar uygulanarak toplanmıştır. Çalışmanın yapılabilmesi için kurumlardan izin alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplarda t testi, Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi ve Cronbach alfa analizi kullanılmıştır.

Bu çalışmada AIDS Tutum Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Türkiye ve Danimarka uygulaması için sırasıyla $\alpha = .84/.73$, Bulaşma Korkusu alt boyutu için $\alpha = .59/.51$, Olumsuz Duygular alt boyutu için $\alpha = .55/.54$, Profesyonel Direnç alt boyutu için $\alpha = .80/.72$ olarak bulunmuştur.

Bulgular

Tablo 1: Türkiye ve Danimarka'lı Hemşirelik Öğrencilerinin ATÖ ve Alt Boyutlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

ATÖ ve Alt Boyutları	Türkiye (n=52)		Danimarka (n=47)		t	p
	\bar{X}	\pm SS	\bar{X}	\pm SS		
ATÖ	37.6	± 11.2	33.1	± 9.3	2.126	.036
Bulaşma Korkusu	15.1	± 4.5	12.8	± 4.4	2.580	.011
Olumsuz Duygular	10.9	± 3.8	8.7	± 3.4	3.101	.003
Profesyonel Direnç	11.5	± 5.0	11.7	± 4.7	.168	.867

Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin ATÖ puan ortalamalarının Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerininkinden düşük olduğu, puan ortalamaları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($t=2.126$, $p=.036$).

Bulaşma Korkusu alt boyutunda Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin puan ortalamaları Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerinin puan ortalamalarından düşük bulunmuştur. İki grup arasındaki bu farkın istatistiksel

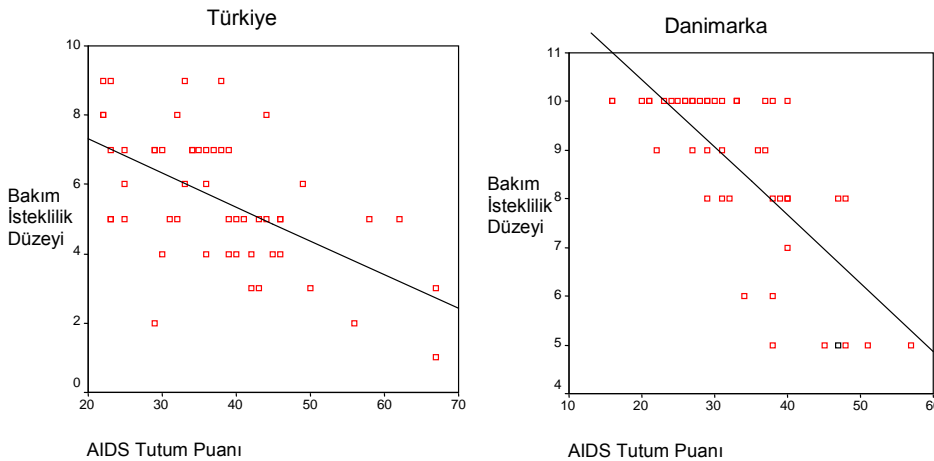
olarak ileri düzeyde anlamlı olduğu saptanmıştır ($t=2.580$, $p=.011$). **Olumsuz Duygular** alt boyutunda Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerin puan ortalamaları Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerine göre istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı olacak şekilde düşük bulunmuştur ($t=3.101$, $p=.003$). Ülkelere göre **Profesyonel Direnç** alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür ($t=.168$, $p=.867$, Tablo 1).

Tablo 2: Türkiye ve Danimarka'lı Hemşirelik Öğrencilerinin AIDS'li Hastaya Bakım Verme İstekliliği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ülke	Sayı	AIDS'li Hastaya Bakım Verme İstekliliği		t	p
		\bar{X}	\pm SS		
Türkiye	52	5.6	± 1.9	7.925	.000
Danimarka	47	8.6	± 1.8		

Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin AIDS'li hastalara bakım verme istekliliği puan ortalamasının Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerinin bakım verme istekliliği puan ortalamasından yüksek olduğu saptanmış,

puan ortalamaları arasındaki bu fark istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur ($t=7.925$ $p=.000$, Tablo 2).

Grafik 1: Türkiye ve Danimarka'lı Hemşirelik Öğrencilerinin ATÖ Puan Ortalamaları ile AIDS'li Hastaya Bakım Verme İstekliliği Arasındaki İlişki

Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerin ATÖ puan ortalamaları ile bakım verme istekliliği puan ortalamaları arasında orta düzeyde ve negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($r=-.56$, $p=.000$), Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerin ATÖ puan ortalamaları ile bakım verme istekliliği puan ortalamaları arasında güçlü düzeyde ve negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. ($r=-.74$, $p=.000$, Grafik 1).

Tartışma

Danimarka'daki hemşirelik öğrencilerinin ATÖ puan ortalamalarının Türkiye'deki hemşirelik öğrencilerinininkinden düşük olduğu, Danimarka'lı öğrencilerin HIV/AIDS'li bireylere karşı tutumlarının Türk öğrencilere göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir ($p=.036$, Tablo 1). Yapılan çalışmalar hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'li bireyle çalışma deneyiminin, bilgi düzeylerinin ve ülkenin kültürel yapısının öğrencilerin bu bireylere karşı olumlu tutum geliştirmesini etkilediğini vurgulamaktadır (Nazik ve ark., 2012; Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Gignac and Oermann, 1991; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve Ark.,1998; Suominen ve Ark., 2009). Danimarka'da HIV/AIDS'li birey sayısının genel nüfusa oranının Türkiye'den yüksek olmasının, Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerinin bu bireyle çalışma oranının yükselmektedir (Avert, 2012; Hatam, 2012). Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerinin % 23.4'ü HIV/AIDS'li bir bireye bakım verirken, %25.5'i yakın temasta bulunmuş, Türkiye'deki öğrencilerin %13.5'i HIV/AIDS'li bir bireye bakım verirken, %11.5 yakın temasta bulunmuştur. İki ülke öğrencilerinin HIV/AIDS'li hastaya bakım verme ve temasta bulunma oranları arasında yaklaşık iki kat fark bulunmaktadır. Ayrıca toplumda hastalık oranının yüksek olması bilgilendirme düzeyini de etkilemektedir. Türk öğrencilerin HIV/AIDS'li bireylerle az çalışmış olmasının, deneyim yetersizliğinin, toplumsal damgalamanın ve eğitim aşamasında yeterli bilgi sağlanamamasının Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerine göre daha olumsuz tutumlar sergilemelerine neden olduğu düşünülmektedir.

Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerinin bulaşma Korkusunun ($p=.011$, Tablo 1) ve HIV/AIDS'li bireylere yönelik olumsuz duygularının ($p=.003$, Tablo 1) Türk öğrencilerine göre daha az olduğu belirlenmiştir. Kaya ve arkadaşları (2007) hemşirelik öğrencilerinin % 64.2'nin bulaş korkusunun ve yarısından fazlasının HIV/AIDS'li bireye yönelik olumsuz duygulara sahip olduğunu belirlemiştir. Farklı ülkelerin karşılaştırıldığı çalışmalarda da bulaş korkusunun ve HIV/AIDS'li bireylere yönelik olumsuz duyguların ülkeden ülkeye değiştiği, bunun en önemli nedeninin bilgi eksikliği, ölüm korkusu, bulaş korkusu, HIV/AIDS'li bireylerle yeterli çalışma deneyiminin olmaması, damgalama ve ülkedeki HIV/AIDS prevalansı olduğu saptanmıştır (Nazik ve ark., 2012; Pickles ve ark., 2009; Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Gignac and Oermann, 1991; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve Ark.,1998; Suominen ve Ark., 2009). Bu çalışma bulguları literatürle uyumluluk gösterirken, Türk öğrencilerin eğitim modellerinde HIV/AIDS'li birey bakımına yönelik yeterli eğitimin verilmemesi, öğrencinin HIV/AIDS'li bireyle yeterli olarak çalışma deneyiminin olmaması, korunma yollarının yeterli olarak bilinmemesi, AIDS'yönelik toplumsal damgalamalar ve AIDS'in ölümcül bir hastalık olarak algılanması Türk öğrencilerinde

anlamlı şekilde bulaş korkularının ve olumsuz duyguların daha yüksek olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Ülkelere göre **Profesyonel Direnç** alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p=.867$, Tablo 1). Türk öğrencilerle yapılan çalışmalarda öğrencilerin her ne kadar bulaş korkusu yaşasalar da ya da bilgi düzeyleri yetersiz olsa da profesyonel gelişim gereği HIV/AIDS'li bireylere bakım vermeleri gerektiğini düşündükleri, bunun çalışma bulguları arasında çelişki yarattığı vurgulanmaktadır (Bektaş ve Kulakaç, 2007; Nazik ve ark., 2012; Ergin ve Bilgin, 2004). Bu çalışma da da benzer sonuçlar bulunmuş, Türk öğrencilerin bakım verme istekliliğinin ve olumsuz tutumlarının daha fazla olmasına rağmen, profesyonel direnç alt boyutunda iki ülke arasında fark bulunmamıştır. Bunun Türk kültürel yapısında yer alan boyun eğme ve oteriteye uymayla ilgili olabileceği, ayrımcı kültürel olarak ihtiyacı olana yardım etme tutumundan kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Bu boyutta fark çıkmamasının önemli bir nedeninin ise eğitimleri sırasında öğretilen hemşirelik etik kodlarının öğrencinin kullanması ve ahlaki olarak bakım vermesi gerektiğini düşünmesinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Türk hemşirelik öğrencilerin ATÖ puan ortalamaları ile bakım verme istekliliği puan ortalamaları arasında orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanırken ($r=-.56$, $p=.000$), Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerin ATÖ puan ortalamaları ile bakım verme istekliliği puan ortalamaları arasında güçlü düzeyde ve negatif yönde bir ilişki olduğu ($r=-.74$, $p=.000$, Grafik 1), Danimarka'lı öğrencilerin bakım vermede daha istekli oldukları belirlenmiştir ($p=.000$, Tablo 2). Bu bulgular literatürle uyumluluk gösterirken, çalışmalarda HIV/AIDS'li bireylere karşı olumlu tutumlara sahip hemşire öğrencilerin bakım vermek isteklerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Pickles ve ark., 2009; Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Gignac and Oermann, 1991; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve Ark.,1998; Suominen ve Ark., 2009). Bakım verme istekliliğinin etkileyen önemli faktörlerin başında bulaş korkusunun geldiğinin, bilgi eksikliğinin bulaş korkusunun artmasını tetiklediği, bu iki faktörün bakım verme istekliliğinin azalttığı vurgulanmaktadır (Pickles ve ark., 2009; Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Gignac and Oermann, 1991; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve Ark.,1998; Suominen ve Ark., 2009; Nazik ve ark., 2012). Bu çalışma bulguları incelendiğinde Türk öğrencilerin bulaşma korkularının ve olumsuz duygularının Danimarka'lı öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmekte, iki faktörün Türk öğrencilerin bakım verme istekliliğini etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca Türk öğrencilerle yapılan çalışmalarda da (Bektaş ve Kulakaç, 2007; Nazik ve ark., 2012; Ergin ve Bilgin, 2004) özellikle bulaş korkusunun yüksek olduğu, bulaş korkusunun yüksek olmasının nedeninin HIV/AIDS konusunda yeterli düzeyde bilgilerinin olmayışından kaynaklandığı vurgulanmaktadır. HIV/AIDS konusunda yeterli bilgilerinin olmayışının ve yüksek bulaş korkusunun bakım verme istekliliğini azalttığı saptanmıştır. Türk öğrencilerle yapılan çalışma bulguları (Bektaş ve Kulakaç, 2007; Nazik ve ark., 2012; Ergin ve Bilgin, 2004) bu çalışma bulguları ile uyumluluk göstermiştir. Ayrıca Türk öğrencilerde bakım verme istekliliğinde düşüklüğün bir diğer nedeninin HIV/AIDS'li bireylerle yeterli çalışma

deneyiminin olmamasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Çalışma bulguları incelendiğinde Türk öğrencilerin sadece % 13.5'inin HIV/AIDS'li bireyle çalışma deneyimi olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda HIV/AIDS'li bireylerle çalışma deneyimi olan hemşirelik öğrencilerin tutumlarının ve bakım verme istekliliklerinin, deneyimi olmayan öğrencilerden daha olumlu olduğu saptanmıştır (Valimaki, 1998; Bliwise ve Ark., 1991; Ergin ve Bilgin, 2004; Bektaş ve Kulakaç, 2007; Pickles ve ark., 2009; Gignac and Oermann, 1991; Peate ve ark., 2002; Lohrmann ve ark., 2000; West ve Ark., 1998; Suominen ve Ark., 2009; Nazik ve ark., 2012), sonuçlar bu çalışma bulgularını desteklemiştir.

Sonuç olarak Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerinin Türk hemşirelik öğrencilerinden HIV/AIDS'li bireylere karşı daha olumlu tutumlara sahip olması, bakım verme istekliliklerinin daha yüksek olması iki ülkenin kültürel özelliklerine bağlanabilir. Artan kültürel hareketlilik nedeniyle gelecekte çok daha çeşitli kültürel geçmişe sahip olan bireylere/hastalara hizmet verecek hemşire öğrencilerin kültürel yetkinlikte bakım verebilecek becerilerle donatılmaları, HIV/AIDS'li bireylere yönelik olumlu tutum geliştirilmesi ve bakım istekliliğinin artırılması için özellikle Türk öğrencilerin ders programında HIV/AIDS'e yönelik derslere yer verilmesi gereklidir.

Kaynaklar

- Auvinen, J., Suominen, T., Leino-Kilpi, H., Helkama, K., 2004. The development of moral judgment during nursing education in Finland. *Nurse Education Today* 24 (7), 538–546.
- Avert. (2012). European HIV and AIDS Statistics. <http://www.avert.org/hiv-aids-europe.htm>
- Bahar Z, Türkistanlı E. Hemşire Öğrencilerin AIDS Hastalarının Bakımına İlişkin Görüş ve Düşünceleri. *AIDS Dergisi*. 1994; 4(5): 34-41.
- Bahar Z. Hemşireler: AIDS'le Damgalanmaya ve Ayrımcılığa Karşı. *AIDS Dergisi*. 2004; 21;23-28.
- Bektaş, HA., Kulakaç, Ö. (2007). Knowledge and attitudes of nursing students toward patients living with HIV / AIDS (PLHIV): A Turkish perspective. *AIDS Care*, 2007; 19(7): 888-894
- Bilgin N. Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi. 1999;1-18
- Bliwise NG, Grade M, Irish TM, Ficarroto TJ. Measuring Medical and Students' Attitudes Toward AIDS. *Health Psychology*. 1991; 10(4): 289-295.
- Boswarva P. Attitude and Responsibilities of Nurses Toward the HIV Seropositive Client: A Literature Review. *Nursing Monograph*. 1991; 35-42.
- Çimen S. Bahar Z., Öztürk C., Bektaş M. "AIDS Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", ZKÜ. Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Sağlık Eğitim ve Araştırma Dergisi. *Journal Of Health Education Research*, 2005:1:1; 1-11.
- Demeter ME. Nursing Students' Attitudes Toward AIDS Related to Fear of Contagion, Negative Emotions, and Professional Resistance. Master of Science Thesis, Medical Collage of Ohio. UMI Company. UMI Microform 1384489. 1997; United State.
- Ergin N, Bilgel N.Uludağ Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin HIV Enfeksiyonu ve AIDS ile İlgili Bilgi ve Tutumları. *Hemşirelik Forumu*. 2004; 7(4): 28-33.
- Gignac, D., Oermann, M.H., 1991. Willingness of nursing students and faculty to care for patients with AIDS. *American Journal of Infection Control* 19 (4), 191–197.
- Görak G, Savaşer S. Hemşirelerin HIV/AIDS'in Bakım ve Kontrolüne İlişkin Bilgi ve Tutumları. *Hemşirelik Bülteni*. 1999;3(30):10-19.
- Hatam. (2012). Türkiye'de Bildirilen AIDS Vaka Ve Taşıyıcılarının Yıllara Göre Dağılımı

http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/veriler_Haziran_2012_110_313.pdf

- Kağıtçıbaşı Ç. Yeni İnsan ve İnsanlar. 10.Basım. Sosyal Psikoloji Dizisi 1. İstanbul: Evrim Yayınevi ve Bilgisayar San.Tic. Ltd. Şti. 1999;101-115.
- Karadakovan A. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu 2. Sınıf Öğrencilerinin AIDS ve AIDS'li Hastaya Yaklaşım Konusunda Bilgi ve Davranışları. *AIDS Dergisi*. 1994; 4-5: 30-33.
- Lohrmann C, Va'lima'ki M, Suominen T, Muinonen U, Dassen T, Peate I. German nursing students' knowledge of and attitudes to HIV and AIDS: two decades after the first AIDS cases. *J Adv Nurs* 2000; 31: 696–703.
- Nazik E, Arslan S, Özdemir F, Apay S. (2012). Turkish nursing students' attitudes about patients living with HIV/AIDS. *Sex Disabil*, 30, 433-439.
- Peate I, Suominen T, Va'lima'ki M, Lohrmann C, MuinonenU. HIV/AIDS and its impact on student nurses. *Nurse Educ Today* 2002; 22: 492–501.
- Pickles, D., King, L., & Belan, I. (2009). Attitudes of nursing students towards caring for people with HIV/AIDS: thematic literature review. *Journal of Advanced Nursing* 65(11), 2262–2273.
- Timurkaynak F, Akgün S, Arslan H. Başkent Üniversitesi Hastanesinde Görev Yapan Hemşirelerin AIDS Hastalığı Konusundaki Bilgi ve Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *HIV& AIDS*. 2001; 4(4): 123-130.
- UNAIDS/WHO. AIDS Epidemic Update. 2012. http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/epidemiology/2012/gr2012/20121120_UNUNAI_Global_Report_2012_en.pdf
- Uwakwe CBU. Systematized HIV/AIDS Education for Student Nurses at the University of Ibadan, Nigeria: Impact on Knowledge, Attitudes and Compliance with Universal Precautions. *Journal of Advanced Nursing*. 2000; 32(2):416-424.
- Valimaki M, Suominen T, Peate I. Attitude of Professionals, Student and the General Public to HIV/AIDS: A Review of the Research. *Journal of Advanced Nursing*. 1998; 27:752-759.
- Välämäki, M., Makkonen, P., Mockiene, V., Aro, I., Blekvehkaluoto, M., Istomina, N., Kisper-hint, I., et al. (2010). Nurse Education Today Nursing and midwife students' willingness to provide care to patients with HIV / AIDS – A comparative study in Finland , Estonia and Lithuania, 30, 674–679. doi:10.1016/j.nedt.2010.01.004
- Walusimbi M, Okonsky JG. Knowledge and Attitude Caring for Patient With HIV/AIDS in Uganda Applied Nursing Research. *Nursing Research*. 2004; 17(2):172-177.
- West A, Davis-Lagrow P, Leasure R, Allen P. Low versus high prevalence of AIDS: effect on nursing students' attitudes and knowledge. *AIDS Patient Care STD* 1998; 12: 51–60.
- Williams, A.B., Wang, H., Burgess, J., Wu, C., Gong, Y., Li, Y., 2006. Effectiveness of an HIV/AIDS educational programme for Chinese nurses. *Journal of Advanced Nursing* 53 (6), 710–720.
- Zencir G, Zencir M, Orhan N, Yalçın AN. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim-Uygulama ve Araştırma Hastanesinde Çalışan Hemşire ve Hekimlerin AIDS Konusundaki Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi. *AIDS Dergisi*. 1998; 6(10):22.